

Ми продовжуємо серію публікацій про історію Інституту гастроентерології НАМН України, який у 2014 році буде святкувати своє 50-річчя.

У 2014 РОЦІ ІНСТИТУТУ ГАСТРОЕНТЕРОЛОГІЇ НАМН УКРАЇНИ — 50 РОКІВ!

ВІДДІЛЕННЯ ЗАХВОРЮВАНЬ КИШЕЧНИКА

Більше ніж 10 % гастроентерологічних хворих страждає від хвороб кишечника, що негативно впливають на якість життя, а часто й на працездатність пацієнтів. Соціальна значущість проблеми патології кишечника обумовлена безупинним ростом кількості хворих серед людей різного віку, збільшенням випадків тяжких форм захворювань та різних ускладнень, які призводять до інвалідизації. Своєчасна діагностика та лікування запальних захворювань кишечника є одним з основних методів профілактики та ранньої діагностики раку товстої кишки.

Для надання спеціалізованої медичної допомоги хворим із патологією кишечника було створено відділення захворювань кишечника, що розпочало роботу в 1966 році на базі II відділення 1-ї міської лікарні (інфекційної). Першим його керівником був старший науковий співробітник, кандидат медичних наук О.М. Куш.

З 1969 по 1973 рік клініка під керівництвом к.м.н. А.В. Ходикіна розміщалася на базі гастроентерологічного відділення 5-ї міської лікарні.

З жовтня 1973 року й до сьогодні відділення розташовано на базі інституту гастроентерології, який було відкрито у но-

вій 4-поверховій споруді на проспекті ім. Газети «Правда», 96. Науковим керівником із 1973 по 1989 рік була к.м.н. Н.В. Чебикіна. У колектив входили к.м.н. Селезньова С.І., Луковська О.Л., Морозова Н.К., Дмитрієв А.І., Давидич Л.М., Гетманенко О.Т., Мосалова Н.М.

Основним напрямком роботи відділення в той час було вивчення етіопатогенезу та розробка методів діагностики й лікування хронічного ентероколіту.

Результатами наукових досліджень стало удосконалення класифікації хронічного ентероколіту, розробка критеріїв тяжкості перебігу захворювання. Виявлено роль змін імунобіологічних властивостей ма-

Колектив відділення

Н.В. Чебикіна

кроорганізму і ступінь його автоалергізації до тканинних антитіл органів травлення. Установлено вплив бактеріальної сенсibiliзації на клінічний перебіг і прогноз хвороби. Подана характеристика основних клінічних ознак дисбактеріозу та обґрунтовано його патогенетичне значення у виникненні та перебігу хронічного ентероколіту. Особлива увага приділялася вивченню порушень панкреобіліарної системи у розвитку патології кишечника. Визначався взаємозв'язок між станом вегетативної ланки нервової системи та тяжкістю перебігу захворювання. Проведено апробацію таких лікарських засобів, як сорбіт, ксиліт, реасек, біосед, ланолева основа для супозиторіїв та ін.

У роботі відділення використовувалися такі методи діагностики: дослідження складу жовчі, панкреатичного та шлункового соку; всмоктування вуглеводів, білків та ліпідів; визначення ацетилхоліну та холінестерази крові, катехоламінів і летючих фенолів у сечі; вивчення мікрофлори кишечника, жовчі, ферментів калу та ін. Впроваджувалися рентгенологічні дослідження тонкої та товстої кишки, ендоскопічні методи, функціональні (ентерографія, гепатографія, гастрографія), діагностика особливостей нервової системи та психологічного статусу. Результатом проведених досліджень стало видання монографії, методичних рекомендацій, інформаційних листів, статей та розробка раціоналізаторських пропозицій з упровадженням у практику охорони здоров'я.

Н.М. Береза

З 1989 по 2004 рік керівником відділу була кандидат медичних наук, старший науковий співробітник Н.М. Береза.

Тематика наукових досліджень в цей період:

- 1989–1991 рр. — удосконалення діагностики і лікування неспецифічного виразкового коліту (НВК);
- 1992–1994 рр. — розробка нової медичної технології диференційованого лікування та реабілітації хворих на НВК залежно від стану ендокринної системи та реактивності організму;
- 1995–1996 рр. — вивчення ефективності пептидних інгібіторів протеаз у хворих на НВК;
- 1997–2000 рр. — вивчення ефективності імунокорегуючих засобів при хронічних неспецифічних запальних захворюваннях кишечника.

У результаті наукових досліджень розроблено:

- спосіб прогнозування перебігу неспецифічного виразкового коліту;
- методику визначення тяжкості крововтрати з шлунково-кишкового тракту;
- метод визначення спадкової схильності до неспецифічного виразкового коліту;
- диференційовані методи лікування неспецифічного виразкового коліту, які забезпечували стійку ремісію.

Запропоновано та доведено ефективність автоцитокінотерапії у хворих на запальні захворювання кишечника.

З 2001 по 2004 рік наукова тематика відділення була присвячена вивченню клініко-біохімічних та морфологічних змін у хворих на хронічні неспецифічні запальні захворювання кишечника в поєднанні з гепатобіліарною патологією.

Установлено, що чинниками, які підтримують запальний процес та спричинюють дестабілізацію гомеостазу у хворих на хронічні неспецифічні запальні захворювання кишечника з супутньою патологією гепатобіліарної системи, є такі чинники, як ендогенна інтоксикація; неконтрольована агресія активними формами кисню за умов порушення рівноваги в системі «перекисне окислення ліпідів — антиоксидантний захист»; питокиновий дисбаланс та порушення імунорегуляції; виснаження системи апоптозу; дисліпідемія; порушення мікробіопеносу товстої кишки. Вираженість цих порушень обумовлює тяжкість перебігу захворювань. Обґрунтована необхідність застосування нового вітчизняного препарату глутаргін, який має детоксикуючу, гепатопротекторну, антиоксидантну активність. Препарат використано в комплексному лікуванні хворих на фоні базисної терапії та імунорекції за допомогою автоцитокінів. Висока ефективність лікування проявлялася у відновленні імунорегуляції, позитивній динаміці клінічних, ендоскопічних, морфологічних, біохімічних, мікробіологічних показників та результатів УЗД.

З 2004 року відділ захворювань кишечника очолює к.м.н. Т.Й. Бойко. Під її керівництвом продовжується робота з вивчення патогенезу хронічних запальних захворювань кишечника, їх позакишкових та системних

Т.І. Бойко

проявів. Вивчено особливості стану езофагогастро-дуоденальної зони, мінеральної щільності кісткової тканини та мінерального обміну у хворих на неспецифічний виразковий коліт та хворобу Крона, стану судинного ендотелію.

Розроблено спосіб прогнозування розвитку остеопорозу у хворих на хронічні неспецифічні запальні захворювання кишечника та спосіб корекції структурно-функціонального стану кісткової тканини в даній категорії пацієнтів.

Наукові співробітники відділення О.В. Сорочан та М.В. Стойкевич захистили кандидатські дисертації з проблеми остеопорозу (2007 р.) та ендотеліальної дисфункції (2010 р.) у хворих на хронічні неспецифічні запальні захворювання кишків.

У 2009 р. робота, присвячена ролі судинного ендотелію у хворих на запальні захворювання кишечника, була представлена на міжнародному Фальк-симпозіумі № 169 у м. Києва, на якому посіла друге місце за кращу стендову доповідь. Автори роботи — Т. Бойко, М. Стойкевич, Т. Толстикова, О. Сорочан та ін.

У 2011–2013 рр. на базі відділення виконувалась науково-дослідна робота «Вивчення механізмів розвитку анемічного синдрому у хворих на хронічні захворювання кишечника та розробка методів його корекції».

Отримано нові дані про патогенетичні механізми анемічного синдрому при патології кишечника. Вперше визначено особливості експресії основного регулятора заліза в організмі — гепсидину-25 в сироватці крові у досліджених хворих. Розроблено диференційований підхід до корекції анемії залежно від типу анемії, що дозволило отримати максимальний ефект, доведений позитивною динамікою клінічної симптоматики, показників червоної крові, ферокінетики, зменшенням ендогенної інтоксикації, активацією антиоксидантного захисту, відновленням мікробіоценозу кишечника, покращенням якості життя та адаптаційного потенціалу хворих.

Результати НДР було наведено у стендовій доповіді «Анемія та регуляція метаболізму заліза у хворих на запальні захворювання кишечника» на міжнародному Фальк-симпозіумі № 91 у Лондоні у жовтні 2013 г. Ро-

бота отримала високу оцінку «poster of distinction» та включена в список оригінальних досліджень року.

Завідувач клінічного підрозділу відділення захворювань кишечника — Шевцова З.І., лікар вищої категорії, кандидат медичних наук, заслужений лікар України, працює в інституті з 1980 року.

У відділенні проводиться лікування хворих з усіх регіонів України з такими захворюваннями: хронічний коліт, ентеропатії, неспецифічний виразковий коліт, хвороба Крона, синдром подразненого кишечника, дивертикулярна хвороба, целиакія, хвороба Уїппла та інші.

У діагностиці використовуються сучасні методи дослідження: відеоколоноскопія, капсульна ендоскопія, водневий дихальний тест, фракційне дослідження тонкого кишечника та інші. Лікування проводиться за допомогою дієтотерапії, комплексу сучасних медикаментозних препаратів, апі- та фітотерапії, фізіопроцедур, психотерапевтичних методик. Місцеве консервативне лікування включає суппозиторії, тампони з маззю, мікроклізми з різною комбінацією лікарських препаратів.

Успішно проводиться розвантажувально-дієтична терапія, яка сприяє зниженню маси тіла, нормалізації функціонування системи травлення, зниженню артеріального тиску, зменшенню шкірних та алергічних проявів.

Відділення є клінічною базою фармакологічного центру для проведення багатоцентрових клінічних досліджень лікарських засобів.

У відділенні розроблено 17 патентів із діагностики та лікування, опубліковано понад 500 статей, 5 монографій, 7 методичних рекомендацій, 3 відомчих інструкції та 10 інформаційних листів. Захищені 9 кандидатських та 1 докторська дисертація.

Співробітники відділення неодноразово брали участь у конкурсах молодих учених міста Дніпропетровська та України. Кандидат медичних наук О.В. Сорочан посіла друге місце в конкурсі «Кращий молодий вчений Дніпропетровської області» (2007 р.). Результати науково-дослідної роботи презентувалися на численних конференціях, з'їздах, симпозіумах в Україні та за її межами і посідали призові місця.

Лікарі та наукові співробітники відділення неодноразово нагороджувалися почесними грамотами Національної академії медичних наук України, Дніпропетровської обласної державної адміністрації за сумлінну працю, високий професіоналізм та внесок у розвиток медичної науки. ■